

Sygn. akt I ACa 874/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 września 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jan Kremer
Sędziowie:	SSA Sławomir Jamróg (spr.) SSO del. Izabella Dyka
Protokolant:	st. prot. sądowy Marta Matys

po rozpoznaniu w dniu 24 września 2013 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa R. Ł.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych z siedzibą w W. Oddział w C.

o ustalenie i zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 26 lutego 2013 r. sygn. akt I C 1194/12

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od powoda R. Ł. na rzecz strony pozwanej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z siedzibą w W. Oddział w C. kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.**

Sygn. akt I ACa 874/13

UZASADNIENIE

Powód R. Ł. w pozwie skierowanym przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w W. domagał się ustalenia, że egzekwowane przez pozwanego zobowiązanie objęte tytułami wykonawczymi wystawionymi przez (...) Oddział w C. o numerach od 1 do 389, stanowi świadczenie nienależne, a także zasądzenia od pozwanego na jego rzecz kwoty 950.140 zł tytułem odszkodowania za okres od stycznia 2002 do grudnia 2011r., za szkodę wyrządzoną mu w związku z pozbawieniem możliwości prowadzenia działalności gospodarczej.

Na uzasadnienie swojego żądania podał, iż pozwany prowadzi przeciwko niemu egzekucję nienależnych świadczeń w postaci składek na ubezpieczenie, wywołując w ten sposób znaczną szkodę majątkową. Powód bowiem nie może

prować działalność gospodarczej, albowiem nabycie przez niego jakiegokolwiek maszyny z przeznaczeniem na tę działalność wiązałyby się z jej zajęciem przez pozwanego. Szkodę oszacował łącznie na kwotę 950.140 zł z odsetkami. Powyższa kwota obejmuje utracony przez powoda zysk, który powód szacuje na kwotę 6000 zł miesięcznie. Podjęte przez pozwanego działania są sprzeczne z prawem, w tym w szczególności z przepisami Konstytucji. Powód również podkreślił, iż nigdy nie zawierał z ZUS - em żadnej umowy ubezpieczenia, a która to stosownie do treści art. 805 § 1 k.c. jest konieczna dla objęcia ubezpieczeniem. ZUS zatem nie jest legitymowany do stosowania wobec powoda jakiegokolwiek formy przymusu, w tym zmuszania powoda do ubezpieczenia i rozporządzania jego pieniędzmi.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda kosztów procesu.

Wyrokiem z dnia 26 lutego 2013r. sygn. akt I C 1194/12 Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił powództwo, zasądzając od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 7200zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy uznał za niesporne, że powód prowadził działalność gospodarczą w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 10 lipca 2010 r. W tym czasie nie dokonał zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego z tego tytułu. W związku z powyższym w dniu 7 listopada 2007 r. (...) Oddział w C. wydał decyzję obejmującą powoda ubezpieczeniem z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Do decyzji dołączono zawiadomienie o kwocie zobowiązania, które powód obowiązany był uregulować. Od przedmiotowej decyzji powód nie wniósł odwołania, na skutek czego stała się ona prawomocna i podlegała wykonaniu tak jak i inne wydane później decyzje w tym zakresie. Z chwilą otrzymania informacji o wykreśleniu z ewidencji działalności gospodarczej wpisu, na podstawie którego powód prowadził działalność, pozwany w dniu 27 sierpnia 2010 r. wydał decyzję stwierdzającą ustanie obowiązku podlegania ubezpieczeniom z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej od dnia 10 lipca 2010 r. Aktualnie trwa administracyjne postępowanie egzekucyjne zmierzające do wyegzekwowania od powoda należności składkowych. Na podstawie deklaracji rozliczeniowych ZUS DRA oraz wpłat składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy zaewidencjonowanych w Systemie Informatycznym ZUS konto po rozliczeniu składek od miesiąca lipca 2010 na dzień 4 października 2012 r. wykazuje zadłużenie na rzecz :

- Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (51) – w kwocie 61.174,37 zł tj. różnica składki 06/1999 oraz składki za okres od 07/1999 do 07/2010 plus odsetki za zwłokę, które na dzień 4 października 2012 r. wynoszą 61.892 zł plus opłata dodatkowa w kwocie 2.690 zł oraz koszty upomnienia w kwocie 17,60 zł,

- Funduszu Ubezpieczenia Zdrowotnego (52) – w kwocie 20.066,14 zł tj. różnica składki 6/1999 oraz składki za okres od 07/1999 do 07/2010 plus odsetki za zwłokę, które na dzień 4 października 2012 r. wynoszą 17.745 zł plus opłata dodatkowa w kwocie 820 zł plus koszty upomnienia w kwocie 17,60 zł.,

- Funduszu Pracy (53) – w kwocie 4.670,61 zł tj. różnica składki 06/1999 oraz składki od 7/1999 do 07/2010 plus odsetki za zwłokę, które na dzień 4 października 2012 r. wynoszą 4.552 zł plus opłata dodatkowa w kwocie 200 zł plus koszty upomnienia w kwocie 26,40 zł.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że podstawę prawną roszczeń powoda stanowią art. 189k.p.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c. oraz art. 417 k.c. Zdaniem Sądu powód nie posiada interesu prawnego w żądaniu ustalenia, albowiem na innej drodze osiągnąć w pełni ochronę swoich praw np. w drodze roszczenia o zapłatę świadczenia nienależnego na podstawie art. 410 k.c. Powód nie wykazał także przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej przewidzianych w art. 417 k.c., a w szczególności, że doznana przez niego rzekoma szkoda wynikała z wykonywania funkcji władczych bądź zaniechania podjęcia określonych działań przez pozwanego. Ciężar dowodu w tym zakresie zgodnie z art. 6 k.c. spoczywał na powodzie. Sąd przywołując przepisy art. 6 ust. 1 pkt 5 oraz art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U z 2009 r., Nr 205, poz. 1585 ze zm.), powołał się na wynikający z mocy prawa obowiązek uiszczania składek z tytułu ubezpieczeń społecznych osób prowadzących pozarolniczą działalność oraz osób z nimi współpracujących. Obowiązek ten trwa od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności do dnia zaprzestania wykonywania tej działalności, z wyłączeniem okresu, na który wykonywanie działalności zostało zawieszona na podstawie przepisów o swobodzie działalności gospodarczej (art. 13 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń

społecznych). Do powstania tego obowiązku nie jest potrzebna jakakolwiek czynność prawna (np. zawarcie umowy) pomiędzy ZUS, a płatnikiem składek. W związku z tym nie znajdują w tej kwestii zastosowania przepisy kodeksu cywilnego, a w szczególności powoływany przez powoda art. 805 k.c. Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym, zasady ustalania składek na ubezpieczenia społeczne oraz podstawy ich wymiaru reguluje w/w

ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Przepis art. 2a tej ustawy stanowi, że stoi ona na gruncie równego traktowania wszystkich ubezpieczonych bez względu na płeć, stan cywilny, stan rodzinny, dotyczących w szczególności warunków objęcia systemem ubezpieczeń społecznych, obowiązku opłacania i obliczania wysokości składek, obliczania wysokości świadczeń, a także okresu wypłaty świadczeń i zachowania prawa do nich. Nie oznacza to jednak, że wyłączone są różnice w rodzajach świadczeń, różnych w odmiennych ubezpieczeniach. Z przepisu tego nie da się wywieść zakazu wprowadzania zróżnicowanych systemów ubezpieczenia społecznego dla pracowników i dla osób prowadzących działalność gospodarczą, a w konsekwencji różnicowania świadczeń przysługujących ubezpieczonym należącym do różnych systemów ubezpieczenia. Nawet jeżeli pozarolnicza działalność jest prowadzona ze stratą, osoba ją wykonująca podlega obowiązkowi ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego. Ponadto zgodnie z brzmieniem art. 23 ust. 1 ustawy systemowej od nieopłaconych w terminie składek należne są od płatnika składek odsetki za zwłokę, na zasadach i w wysokości określonych w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa. Z kolei art. 24 ust. 2 tej ustawy stanowi, że składki oraz odsetki za zwłokę, koszty egzekucyjne, koszty upomnienia i dodatkowa opłata, zwane dalej „należnościami z tytułu składek”, nieopłacone w terminie, podlegają ściągnięciu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji lub egzekucji sądowej. Stosowanie do brzmienia art. 32 tej ustawy do składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Emerytur Pomostowych oraz na ubezpieczenie zdrowotne w zakresie: ich poboru, egzekucji, wymierzania odsetek za zwłokę i dodatkowej opłaty, przepisów karnych, dokonywania zabezpieczeń na wszystkich nieruchomościach, ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika, odpowiedzialności osób trzecich i spadkobierców oraz stosowania ulg i umorzeń stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składek na ubezpieczenia społeczne. Natomiast w myśl art. 83 ust. 1 pkt 1 – 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych Zakład wydaje decyzje w zakresie indywidualnych spraw dotyczących w szczególności: zgłaszania do ubezpieczeń społecznych, przebiegu ubezpieczeń, ustalania wymiaru składek i ich poboru, a także umarzania należności z tytułu składek. Skoro powód nie uiszczał należnych kwot na poczet należności publicznoprawnych – składek na ubezpieczenia społeczne (oraz zdrowotne) – to podjęte przez Zakład działania zmierzające do wyegzekwowania tych należności, znajdują oparcie we wskazanych wyżej przepisach prawa. Powództwo nie mogło więc zostać uwzględnione. Jako podstawę orzeczenia o kosztach Sąd powołał art. 98 k.p.c. i § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r., w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu – Dz. U z 2002 r. Nr 163 poz. 1349 ze zm.

Od tego orzeczenia apelację wniósł powód wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Powód zarzucił naruszenie art. 233§1 k.p.c. poprzez wyciągnięcie błędnego wniosku z materiału dowodowego i uznanie, że powodowi przysługiwało dalej idące żądanie niż o ustalenie, skoro powodowi nie przysługiwało roszczenie o zapłatę. Zdaniem powoda miał on interes w ustaleniu, że egzekwowane należności stanowią świadczenie nienależne. Powód zarzucił też naruszenie art. 224 oraz 232k.p.c. poprzez niedopuszczenie dokumentacji ZUS dotyczącej powoda mimo, że istniała konieczność dopuszczenia tych dowodów z urzędu. Powód zarzucił nadto naruszenie art. 217§2 k.p.c. oraz art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosków dowodowych mimo, że zmierzały one do ustalenia okoliczności istotnych, oraz naruszenie art. 328§2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa w tym niewyjaśnienie dlaczego zachowanie strony pozwanej nie narusza art. 31 ust. 3, 32, 47, 64 ust. 3 Konstytucji RP. Apelacja zarzucała także naruszenie tychże przepisów Konstytucji RP.

Strona pozwana wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Rozpoznając apelację Sąd Apelacyjny przyjął, że stan faktyczny został prawidłowo przytoczony przez Sąd pierwszej instancji i przywołane okoliczności są wystarczające dla rozstrzygnięcia roszczeń powoda. Niewątpliwie powód nie posiada interesu prawnego w ustaleniu, jakkolwiek rozważania Sądu pierwszej instancji dotyczący pochłonięcia żądania ustalenia w przypadku żądania zapłaty mogły dotyczyć tylko wyegzekwowanych składek a nie nadal

egzekwowanych. Powód z innej przyczyny nie ma interesu prawnego w żądanym ustaleniu, że egzekwowane składki są świadczeniem nienależnym. Treść ustaleń wskazuje, że powód nie wykorzystał drogi postępowania przed organem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przewidzianej w art. 83, ewentualnie art. 24 ust. 6 c ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. 2009r Nr 205 poz. 1585 ze zm.) lecz wybrał cywilistyczną konstrukcję ochrony prawnej i skierował żądanie ustalenia w trybie art. 189k.p.c. - co wskazuje, że sprawa nie ma charakteru sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych. Pozew bowiem nie stanowi ani odwołania od decyzji ZUS wydanych w odniesieniu do powoda ani też nie stanowi odwołania od zaniechania wydania decyzji. Brak jest jakichkolwiek twierdzeń by uznać, że podstawa faktyczna dotyczy rozstrzygnięcia w indywidualnej sprawie na wniosek skierowany do organu ZUS. Zarówno zaś tryb żądania ustalenia wymiaru składek i ich poboru, ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia społecznego jak i kwestie zwrotu ewentualnej nadpłaty jest odrębnie regulowany i interes prawny powoda może zostać zrealizowany w postępowaniu przez Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, co wyklucza żądanie ustalenia na podstawie art. 189k.p.c. Ani przepis art. 189k.p.c. ani też przepisy o świadczeniu nienależnym przewidziane w kodeksie cywilnym (art.

410k.c.) nie mogą być podstawą roszczeń powoda wskazanych w pozwie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013r. sygn. akt V CSK 63/12). Stosowanie regulacji cywilistycznych do stosunków ubezpieczenia społecznego ma ograniczone zastosowanie i w tym przypadku brak jest podstaw do uwzględnienia żądania powoda na powołanej podstawie prawnej. Podzielić należy w całości rozważania Sądu pierwszej instancji co do braku podstaw do uwzględnienia żądania odszkodowania w oparciu o art. 417 k.c.. Skoro egzekucję poprzedziło wydanie przez właściwy organ w ramach upoważnienia ustawowego decyzji ustalającej, że powód podlega obowiązkowi ubezpieczeniowemu i że istnieje zaległość z tytułu składek oraz skoro wystawiono tytuły wykonawcze, to egzekwowanie zaległych składek nie jest bezprawne a ustawową konsekwencją wszczęcia egzekucji zarówno sądowej jak i administracyjnej jest dokonanie zajęcia. Tym samym fakt, że prowadzenie egzekucji ogranicza powodowi prowadzenie działalności gospodarczej na skutek zajęcia nie może sam w sobie być źródłem odpowiedzialności strony pozwanej, której wierzytelność jest stwierdzona i egzekwowana zgodnie z prawem. Zarzuty apelacji podnoszące konieczność dodatkowych ustaleń nie wskazują jakie istotne fakty nie zostały ujawnione w sprawie i wyjaśnione w postępowaniu dowodowym i jakie jest powiązanie tych faktów z rozstrzygnięciem. Fakty przytoczone przez Sąd pierwszej instancji były wystarczającą podstawą do rozstrzygnięcia i brak było powodu prowadzenia dalszych dowodów a tym bardziej podejmowania takiej inicjatywy z urzędu. Bezsporną okolicznością było bowiem, że wydano decyzję ustalającą, że powód podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu i obowiązany jest uiszczać składki od określonych źródeł przychodu a ustalenie okoliczności przeciwnej na podstawie art. 189k.p.c. nie jest możliwe. Egzekucja oparta o wydane tytuły wykonawcze jest zgodna z prawem. Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest związany ustawami kształtującymi zasady zabezpieczenia społecznego i nie może powstrzymać się od stosowania przepisów prawa, które zostały przytoczone przez Sąd pierwszej instancji. Treść apelacji uzupełniona w ustnym wystąpieniu powoda wskazuje, że R. Ł. w istocie kwestionuje zasady systemu ubezpieczeń społecznych, obowiązkowy ich charakter, przymusowe zasady ściągania składek, istnienie funduszu ZUS i brak możliwości określenia wysokości przyszłego świadczenia w odniesieniu do ustalanych składek. Tu trzeba zauważyć, że powołana ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych znajduje się w porządku prawnym i nadal stanowi źródło prawa. Przepis art. 67ust. 1 Konstytucji R.P. stanowi, że zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa. Jest to więc upoważnienie dla organów stanowiących prawo do określenia zasad realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego. Jeżeli przepisy ustaw wykraczają poza ramy tego upoważnienia i zbyt daleko ingerują w prawa obywatelskie wynikające z przepisów Konstytucji powołanych w apelacji to i tak Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie może być adresatem roszczeń odszkodowawczych z tego tytułu, gdyż tylko wykonuje ustawy. Ewentualna niekonstytucyjność norm może być podstawą wznowienia postępowania, które doprowadziło do wydania tytułów wykonawczych nie tworzy jednak podstawy do ustalenia nienależności w trybie kodeksu postępowania cywilnego. Pozew nie dotyczył żądania świadczenia emerytalno-rentowego, stąd Sąd pierwszej instancji nie mógł naruszyć art. 100 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U.2009r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.). Apelacja jest więc bezzasadna. Sąd Apelacyjny oddalił apelację na podstawie art. 385 k.p.c. O kosztach za instancję odwoławczą orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, na podstawie art. 98§1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 391§1k.p.c., przy zastosowaniu §6 pkt i §12.1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r., w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez

Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu – Dz. U z 2013r. poz.490).